

CAPUT XVI.

Quod Deus ex nihilo produxit res in esse. I. Part. quest. XLIV. art. 1. & de pot. quest. 111. art. 1.

EX hoc autem apparet quod Deus in esse res produxit ex nullo præexistente sicut ex materia.

1. Si enim est aliquid effectus Dei, aut præexistit aliquid illi, aut non. Si non, habetur propositum, scilicet quod Deus aliquem effectum producat ex nullo præexistente. Si autem aliquid illi præexistit, aut est procedere in infinitum, quod non est possibile in causis materialibus; ut Philosophus probat in II. Metaph. text. comm. VII. aut erit devenire ad aliquod primum, quod aliud non præsupponit: quod quidem non potest esse ipse Deus: ostensum est enim in primo Lib. cap. XVI. quod ipse non est materia alicujus rei: nec potest esse aliud à Deo, cui Deus non sit causa essendi, ut ostensum est cap. XV. Relinquitur igitur quod Deus in productione sui effectus non requirit materiam præjacentem, ex qua operetur.

2. Adhuc. Unaquæque materia per formam superinductam contrahitur ad aliquam speciem. Operari ergo ex materia præjacente superinducendo formam quocumque modo, est agens ad aliquam determinatam speciem. Tale autem agens est agens particulare; causæ enim causatis proportionales sunt. Agens igitur quod requirit ex necessitate materiam præjacentem ex qua operatur, est agens particulare. Deus autem est agens sicut causa universalis essendi, ut supra cap. XV. ostensum est. Igitur ipse in sua actione materiam præjacentem non requirit.

3. Item. Quanto aliquis effectus est universalior, tanto habet propriam causam altiore: quia quanto causa est altior, tanto ad plura virtus ejus extenditur. Esse autem est universalius quam moveri: sunt enim quædam entium immobilia, ut etiam Philosophi tradunt, ut lapides, & hujusmodi. Oportet ergo quod supra causam quæ non agit nisi movendo, & transmutando, sit illa causa quæ est primum essendi principium. Hoc autem ostendimus I. Lib. cap. XI. esse Deum. Deus igitur non agit tantummodo movendo, & transmutando. Omne autem quod non potest producere res in esse nisi ex materia præjacente, agit solum movendo, & transmutando: facere enim aliquid ex materia, est per motum, vel mutationem quamdam. Non ergo impossibile est producere res in esse sine materia præjacente. Producit igitur Deus res in esse sine materia præjacente.

4. Præterea. Quod agit tantum per motum, & mutationem, non competit universali causæ ejus quod est esse: non enim per motum, & mutationem fit ens ex non ente simpliciter, sed ens hoc ex non ente hoc. Deus autem est universale essendi principium, ut ostensum est cap. XV. Non igitur sibi competit agere tantum per motum, aut per mutationem: neque igitur sibi competit indigere præjacenti materia ad aliquid faciendum.

5. Amplius. Unumquodque agens sibi simile agit, agit enim secundum quod actu est. Illius igitur agentis erit producere effectum, causando aliquo modo formam materiæ in hærentem, quod est actu per formam sibi in hærentem, & non per totam substantiam suam. Unde Philosophus in VII. Metaph. text. comm. XXVII. probat quod res materiales habentes formas in materiis, generantur à materialibus agentibus, habentibus formas in materia, non à formis per

se existentibus. Deus autem non est ens actu per aliquid sibi in hærens, sed per totam suam substantiam, ut supra cap. XVI. Lib. I. probatum est. Igitur proprius modus suæ actionis est ut producat rem subsistentem totam, non solum rem in hærentem, scilicet formam in materia. Per hunc autem modum agit omne agens quod materiam in agendo non requirit. Deus igitur materiam præjacentem non requirit in sua actione.

6. Item. Materia comparatur ad agens sicut recipiens actionem, quæ ab ipso est: actus enim qui est agentis ut à quo, est patientis ut in quo. Igitur requiritur materia ab aliquo agente, ut recipiat actionem ipsius: ipsa enim actio agentis in patiente recepta, est actus agentis, & formæ, aut aliqua inchoatio formæ in ipso. Deus autem non agit actione aliqua, quam necesse sit in aliquo patiente recipi, quia sua actio est sua substantia, ut supra (cap. VI.) probatum est. Non igitur ad producendum effectum requirit materiam præjacentem.

7. Præterea. Omne agens quod in agendo requirit materiam præjacentem, habet materiam proportionatam suæ actioni, ut quicquid est in virtute agentis, totum sit in potentia materiæ: alias non posset in actum producere quicquid est in sua virtute activa, & sic frustra haberet virtutem ad illa. Materia autem non habet talem proportionem ad Deum: non enim in materia est potentia ad quantitatem quamcumque, ut patet per Philosophum in III. Phys. text. comm. VI. Cum ergo divina potentia sit simplex, & infinita, ut in primo Lib. cap. XVI. & XLII. ostensum est. Deus igitur non requirit materiam præjacentem, ex qua de necessitate agat.

8. Adhuc. Diversarum rerum diversæ sunt materiæ: non enim est eadem materia spiritualium, & corporalium, nec corporum cælestium, & corruptibilium. Quod quidem ex hoc patet quod recipere, quod est proprietas materiæ, non ejusdem rationis est in prædictis: nam receptio quæ est in spiritualibus, est intelligibilis, sicut intellectus recipit species intelligibiles non secundum esse materiæ; corpora vero supercælestia recipiunt innovationem situs, non autem innovationem essendi, sicut corpora inferiora. Non est igitur una materia quæ sit in potentia ad esse universale. Ipse autem Deus est totius esse causa universaliter. Ipsi igitur nulla materia proportionaliter respondet; non igitur materiam ex necessitate requirit.

9. Amplius. Quorumcumque in rerum natura est aliqua proportio, & aliquis ordo, oportet unum eorum esse ab alio, vel ambo ab aliquo tertio: oportet enim ordinem in uno constitui respondendo ad aliud; alias ordo, vel proportio esset à casu: quem in primis rerum principiis ponere est impossibile, quia sequeretur magis omnia alia esse à casu. Si igitur sit aliqua materia divinæ actioni proportionata, oportet vel quod alterum sit ab altero, vel utrumque à tertio. Sed cum Deus sit primum ens, & prima causa, non potest esse effectus materiæ, nec potest esse ab aliqua tertia causa. Relinquitur igitur, si invenitur aliqua materia proportionata divinæ actioni, quod illius ipse sit causa.

10. Adhuc. Quod est in entibus primum, oportet esse causam eorum quæ sunt: si enim non essent causata, non essent ab ipso ordinata, ut jam ostensum est Lib. I. cap. XI. Inter actum autem & potentiam talis est ordo, quod licet in uno & eodem quod quandoque est potentia, quandoque actu, potentia sit prior tempore quam actus, licet actus sit prior

prior natura; tamen simpliciter loquendo, oportet actum potentia priorem esse: quod patet ex hoc quod potentia non reducitur in actum nisi per ens actu. Sed materia est ens in potentia. Ergo oportet quod Deus, qui est actus primus, & purus, sit simpliciter ea prior, & per consequens causa ipsius: non ergo suæ actioni præsupponitur materia ex necessitate.

11. Item. Materia prima aliquo modo est, quia est ens in potentia. Deus autem est causa omnium quæ sunt, ut supra (cap. XV.) ostensum est. Deus igitur est causa materiæ primæ, cui nulla præexistit: divina igitur actio (1) materiam præexistentem non requirit.

Hanc autem veritatem divina Scriptura confirmat, dicens Genes. 1. *In principio creavit Deus cælum, & terram*: nihil enim est aliud creare quam absque materia præjacente aliquid in esse producere.

Ex hoc autem confutatur error antiquorum Philosophorum, qui ponebant materiæ omnino nullam causam esse, eo quod in actionibus particularium agentium semper videbant aliquid actioni præjacere; ex quo opinionem sumpserunt omnibus communem, quod ex nihilo nihil fit, quod quidem in particularibus agentibus verum est. Ad universalis autem agentis, quod est totius esse activum, cognitionem, nondum pervenerant, quem nihil in sua actione præsupponere necesse est.

CAPUT XVII.

Quod creatio non est motus, neque mutatio.

I. Part. quest. XLV. art. 2. ad 2. & 3. & II. Sentent. dist. 1. quest. 1. art. 2. & de potent. quest.

111. artic. 2.

HOC autem ostenso, manifestum est quod Dei actio, quæ est absque materia præjacente, & creatio vocatur, non sit motus, neque mutatio, proprie loquendo.

1. Motus enim omnis, vel mutatio est actus existens in potentia, secundum quod hujusmodi. In hac autem actione non præexistit aliquid in potentia quod suscipiat actionem, ut jam ostensum est cap. XVI. Igitur non est motus, neque mutatio.

2. Item. Extrema motus, vel mutationis cadunt in eundem ordinem: vel quia sunt sub uno genere, sicut contraria, ut patet in motu augmenti, & alterationis, & secundum locum latitudinis: vel quia communicant in una potentia materiæ, ut privatio, & forma in generatione, & corruptione. Neutrum autem potest dici in creatione: potentia enim ibi non est, nec aliquid ejusdem generis, quod præsupponatur creationi, ut probatum est cap. præced. Igitur non est ibi neque motus, neque mutatio.

3. Præterea. In omni mutatione, vel motu oportet esse aliquid aliter se habens nunc quam prius: hoc enim ipsum nomen mutationis ostendit. Ubi autem tota substantia rei in esse producitur, non potest esse aliquid idem aliter & aliter se habens: quia illud non esset productum, sed productioni præsuppositum. Non est ergo creatio mutatio.

4. Adhuc. Oportet quod motus, vel mutatio duratione præcedat id quod fit per mutationem, vel motum: quia factum esse est principium quietis, & terminus motus: unde oportet omnem mutationem

(1) Al. naturam.

esse motum, vel terminum motus, qui est successivus: & propter hoc quod fit, non est; quia quamdiu durat motus, aliquid fit, & non est; in ipso autem termino motus, in quo incipit quies, jam non fit aliquid, sed factum est. In creatione autem non potest hoc esse: quia si ipsa creatio præcederet ut motus, vel mutatio, oporteret sibi præstitui aliquod subjectum, quod est contra creationis rationem. Creatio igitur non est motus, neque mutatio.

CAPUT XVIII.

Quod creatio non potest impugnari per rationes sumptas ex natura motus, & mutationis.

EX hoc autem apparet vanitas impugnantium creationem per rationes sumptas ex natura motus, vel mutationis; ut potest quod oportet creationem, ut ceteros motus, vel mutationes, esse in aliquo subjecto, & quod oportet non esse transmutari in esse, sicut ignis transmutatur in aerem.

1. Non enim est creatio mutatio, sed ipsa dependentia esse creati ad principium à quo instituitur, & sic est de genere relationis: unde nihil prohibet eam in creato esse sicut in subjecto. Dicitur tamen creatio esse mutatio quædam secundum modum intelligendi tantum, in quantum scilicet intellectus noster accipit unam & eandem rem ut non existentem prius, & postea existentem.

2. Apparet etiam, si creatio relatio quædam est, quod res quædam est, & neque increata est, neque alia creatione creata. Cum enim effectus creatus realiter dependeat à creatore, oportet hujusmodi relationem esse rem quamdam. Omnis autem res à Deo in esse producitur. Est igitur in esse à Deo producta, non tamen alia creatione creata quam ipsa creatura prima, quæ per eam creata dicitur: quia accidentia, & formæ sicut per se non sunt, ita nec per se creantur, cum creatio sit productio entis; sed sicut in alio sunt, ita in aliis creatis creantur.

3. Præterea. Relatio non refertur ad aliam relationem, quia sic esset abire in infinitum; sed per seipsam refertur, quia essentialiter relatio est. Non igitur alia creatione opus est, qua ipsa creatio creetur, & sic in infinitum procedatur.

CAPUT XIX.

Quod creatio est absque successione.

Apparet autem ex prædictis quod omnis creatio absque successione est.

1. Nam successio propria est motui. Creatio autem neque est motus, neque terminus motus, sicut generatio. Igitur nulla est in ipsa successio.

2. Item in omni motu successivo est aliquod medium inter ejus extrema: quia medium est ad quod continue motum prius venit quam ad ultimum. Inter esse autem, & non esse, quæ sunt quasi extrema creationis, non potest esse aliquod medium. Igitur non est in creatione successio.

3. Adhuc. In omni factione in qua est successio, fieri est ante factum esse, ut probatur in VI. Physic. text. comm. LIX. Hoc autem in creatione non potest accidere: quia fieri, quod præcederet factum esse creaturæ, indigeret aliquo subjecto, quod non posset esse ipsa creatura, de cujus creatione loquimur, quia

illa non est ante factum esse, nec etiam in factore: non enim moveri est actus moventis, sed moti. Relinquitur igitur quod fieri haberet pro subjecto aliquam materiam facti præexistentem; quod est contra rationem creationis. Impossibile est igitur in creatione successione esse.

4. Amplius. Omnem factionem successivam, in tempore oportet esse: prius enim & posterius in motu, numerantur tempore. Simul autem dividitur motus, & tempus, & id super quod transit motus; quod quidem in motu locali manifestum est: nam in medietate temporis regulariter motum pertransit medium magnitudinis. Divisio autem in formis respondens divisioni temporis, attenditur secundum intensionem, & remissionem; ut si aliquis in tanto tempore tantum calefit, & in minori minus. Secundum hoc igitur potest esse successio in motu, vel quacumque factione, quod id, secundum quod est motus, est divisibile vel secundum quantitatem, ut in motu locali, & in augmento, vel secundum intensionem, & remissionem, sicut in alteratione. Hoc autem secundum contingit dupliciter. Uno modo quia ipsa forma, quæ est terminus motus, est divisibilis secundum intensionem, & remissionem; sicut patet cum aliquid movetur ad albedinem. Alio modo quia talis divisio contingit in dispositionibus ad talem formam, sicut fieri ignis successivum est propter alterationem præcedentem circa dispositiones ad formam. Ipsum autem esse substantiale creaturæ non est divisibile modo prædicto: quia substantia non suscipit magis & minus; nec in creatione præcedunt dispositiones, materia non præexistente, nam dispositio ex parte materiæ est. Relinquitur igitur quod in creatione non potest esse aliqua successio.

Præterea. Successio in rerum factionibus, ex defectu materiæ provenit, quæ non sufficienter est à principio ad receptionem formæ disposita: unde quando materia jam perfecte disposita est ad formam, eam recipit in instanti: & inde est quod quia diaphanum semper est in ultima dispositione ad lucem, statim ad præsentiam lucidi in actu illuminatur; nec aliquis motus præcedit ex parte illuminabilis, sed solum motus localis ex parte illuminantis, per quem fit præsens. In creatione autem nihil præexistit ex parte materiæ, nec aliquid deest agenti ad agendum, quod postea per motum ei adveniat, cum sit immobilis, ut in primo hujus operis Lib. cap. xxi. ostensum est. Relinquitur igitur quod creatio sit in instanti: unde simul aliquid dum creatur, creatum est, sicut simul illuminatur, & illuminatum est. Et inde est quod Scriptura divina creationem rerum in indivisibili factam pronuntiat, dicens Gen. 1. *In principio creavit Deus caelum, & terram*: quod quidem principium Basilii principium temporis exponit: quod oportet esse indivisibile, ut in VI. Physic. probatur text. comment. xxiv. & infra.

CAPUT XX.

Quod nullum corpus potest creare.

I. Part. quest. xlv. art. 5. & de veritat. quest. v. artic. 9.

EX hoc autem apparet evidenter quod nullum corpus potest aliquid per modum creationis producere.

1. Nullum enim corpus agit, nisi moveatur, eo quod oportet agens, & patiens esse simul, vel fa-

ciens, & factum. Simul autem sunt quæ in eodem loco sunt, ut habetur in V. Physic. text. comment. xxi. locum autem non acquirit corpus nisi per motum; nullum autem corpus movetur nisi in tempore. Quidquid igitur fit per actionem corporis, fit successive. Creatio autem, ut ostensum est cap. xix. non habet successione. Nihil igitur potest à corpore quocumque per modum creationis produci.

2. Præterea. Omne agens quod agit in quantum movetur, de necessitate movet illud in quod agit: factum enim, & passum consequitur dispositionem facientis, & agentis, eo quod omne agens agit sibi simile: unde si agens non in eadem dispositione se habens agit, in quantum per motum variatur, oportet quod etiam in patiente, & facto quædam renovatio dispositionum fiat, quod sine motu esse non potest. Omne autem corpus non movetur nisi motum, ut probatur est Lib. I. cap. xiiii. Nihil igitur fit à corporis actione nisi per motum, vel mutationem facti. Creatio autem non est mutatio, nec motus, ut ostensum est cap. præced. Igitur nullum corpus potest aliquid producere creando.

3. Item. Cum agens, & factum oportet sibi esse similia, non potest esse productivum totius substantiæ facti, quod non tota sua substantia agit; sicut è converso probat Philosophus in VII. Metaphysic. text. comm. xxviii. quod forma sine materia, quæ tota se agit, non potest esse causa proxima generationis, secundum quam sola forma in actum educitur. Nullum autem corpus tota sua substantia agit, etsi totum agat: quia cum omne agens agat per formam qua actu est, illud solum per totam suam substantiam agere poterit cujus est tota substantia forma: quod de nullo corpore potest dici, cum omne corpus habeat materiam, eo quod omne corpus est mutabile. Ergo nullum corpus potest aliquid producere, secundum totam ejus substantiam, quod est de ratione creationis.

4. Amplius. Creare non est nisi potentia infinita: tanto enim est majoris potentia agens aliquid, quanto potentiam magis ab actu distantem in actum reducere potest; ut quod potest ex aqua ignem producere, quam quod ex aere: unde ubi omnino potentia præexistens subtrahitur, exceditur omnis determinatae distantia proportio; & sic necesse est potentiam agentis, quæ aliquid instituit, nulla potentia præexistente, excedere omnem proportionem quæ posset considerari ad potentiam agentis aliquid ex materia facientis. Nulla autem potentia corporis est infinita, ut probatur à Philosopho in VIII. Physic. text. comm. xxviii. Nullum igitur corpus potest aliquid creare, quod est ex nihilo aliquid facere.

5. Adhuc. Movens, & motum, faciens, & factum oportet simul esse, ut probatur in VII. Physic. text. comm. x. Corpus autem agens non potest adesse suo effectui nisi per contactum, quo tangentia ultima fiunt simul: unde impossibile est aliquid corpus agere nisi tangendo. Tactus autem alicujus ad alterum est; & sic ubi non est aliquid præexistens præter agens, sicut in creatione accidit, tactus esse non potest. Nullum igitur corpus potest agere creando.

Patet igitur falsitas positionis quorundam dicentium, substantiam celestium corporum causam materiæ elementorum esse, cum materia causam habere non possit, nisi id quod creando agit, eo quod ipsa est primum motus, & mutationis subjectum.

CAPUT XXI.

Quod solius Dei est creare.

I. Part. quest. xlv. art. 5. & quest. xlv. art. 3. & I. Sentent. dist. xlviii. quest. 1. art. 1. & de pot. quest. 111. art. 5.

EX præmissis etiam ulterius ostendi potest quod creatio est propria Dei actio, & quod ejus solius est creare.

1. Cum enim secundum ordinem agentium sit ordo actionum, eo quod nobilioris agentis nobilior est actio; & facto quædam renovatio dispositionum fiat, quod sine motu esse non potest. Creatio autem est prima actio sit primi agentis propria. Creatio igitur est prima actio, eo quod nullam aliam præsupponit, & omnes alia præsupponunt eam. Est igitur creatio propria Dei solius actio, qui est agens primum.

2. Item. Ex hoc ostensum est cap. xv. quod Deus erat res, quia nihil potest esse præter ipsum ab eo non creatum. Hoc autem nulli alii convenire potest, cum nihil aliud sit universalis causa essendi nisi Deus. Soli ergo Deo competit creatio sicut propria ejus actio.

3. Adhuc. Effectus suis causis proportionaliter respondent, ut scilicet effectus in actu, causis actualibus attribuamus, & effectus in potentia, causis quæ sunt in potentia, & similiter effectus particularibus causis particularibus, universalibus vero causis universales effectus, ut docet Philosophus in II. Physic. text. comment. xxxviii. Esse autem est causatum primum, quod ex ratione suæ communitatis apparet. Causa igitur propria essendi prima simpliciter est agens primum, & universale, quod Deus est; alia vero agentia non sunt causa essendi simpliciter, sed causa essendi hoc, ut hominem, vel album: esse autem simpliciter per creationem causatur, quæ nihil præsupponit, quia non potest aliquid præexistere quod sit extra ens simpliciter; per alias autem factiones fit hoc ens, vel tale: nam ex ente præexistente fit hoc ens, vel tale. Ergo creatio est propria Dei actio.

4. Amplius. Quidquid est causatum secundum aliquam naturam, non potest esse prima causa illius naturæ, sed secunda, & instrumentalis. Sortes enim, quia habet suam humanitatis causam non potest esse prima humanitatis causa: quia humanitas sua si sit ab aliquo causata, sequeretur quod esset sui ipsius causa, cum sit id quod est per humanitatem: & ideo oportet quod generans univocum, sit quasi agens instrumentale respectu ejus quod est causa primaria totius speciei: & inde est quod oportet omnes causas inferiores agentes reduci in causas superiores, sicut instrumentales in primarias. Omnis autem alia substantia præter Deum habet esse causatum ab alio, ut supra cap. xv. probatum est. Impossibile est igitur quod sit causa essendi, nisi sicut instrumentalis, & agens in virtute aliterius. Instrumentum autem nunquam adhibetur ad causandum aliquid nisi per viam motus: est enim ratio instrumenti quod sit movens motum; creatio autem non est motus, ut ostensum est cap. xviii. Nulla igitur substantia præter Deum potest aliquid creare.

5. Item. Instrumentum adhibetur propter convenientiam ejus cum causato, ut sit medium inter causam primam & causatum, & attingat utrumque; & sic influentia primi perveniat ad causatum per instrumentum: unde oportet quod sit aliquid recipiens

primi influentiam, in eo quod per instrumentum causatur; quod est contra rationem creationis, nam nihil præsupponit. Relinquitur igitur quod nihil aliud præter Deum potest creare; neque sicut principale agens, neque sicut instrumentum.

6. Præterea. Omne agens instrumentale exequitur actionem principalis agentis per aliquam actionem propriam, & connaturalem sibi; sicut calor naturalis generat carnem dissolvendo, & digerendo, & serâ operatur ad perfectionem scamini secando. Si igitur aliqua creatura sit quæ operatur ad creationem sicut instrumentum primi creatis, oportet quod hoc operetur per aliquam actionem debitam, & propriam suæ naturæ. Effectus autem respondens actioni propriæ instrumenti, est prior in via generationis quam effectus respondens principali agenti; ex quo provenit quod primo agenti finis ultimus responderet: prius enim est sectio ligni quam forma scamini, & digestio cibi quam generatio carnis. Oportebit igitur aliquid esse effectum per propriam operationem instrumentalis creatis, quod sit prius in via generationis quam esse, quod est effectus respondens actioni primi creatis. Hoc autem est impossibile: nam quanto aliquid est communius, tanto est prius in via generationis, sicut prius est anima quam homo in generatione hominis, sicut Philosophus dicit in Libro de generatione animalium. Impossibile est ergo quod aliqua creatura creet sicut principale agens, aut instrumentale.

7. Item. Quod est secundum aliquam naturam tantum, non potest esse simpliciter illius naturæ causa, esset enim sui ipsius causa; potest autem esse causa illius naturæ in hoc, sicut Plato est causa humanæ naturæ in Sorte, non autem simpliciter, eo quod ipse est creatus in humana natura. Quod autem est causa alicujus in hoc, est attribuens naturam communem alicui, per quod specificatur, vel individualitur: quod non potest esse per creationem, quæ nihil præsupponit cui aliquid attribuitur per actionem. Impossibile est igitur aliquid ens creatum esse causam alterius per creationem.

8. Amplius. Cum omne agens agat secundum quod actu est, oportet modum actionis esse secundum modum actus illius rei: unde calidum, quod est magis in actu caloris, magis calefacit. Cujuscumque igitur actus determinatur ad genus, & ad speciem, & accidens; ejus virtutem oportet esse determinatam ad effectus similes agentis, in quantum hujusmodi, ex eo quod omne agens agit sibi simile. Nihil autem quod habet esse determinatum, potest esse simile effectui generis, vel speciei ejusdem, nisi secundum rationem generis, vel speciei. Nam secundum quod est hoc aliquid, unumquodque est ab alio distinctum. Nihil igitur cujus esse finitum est, potest per suam actionem esse causa finalis alterius, nisi quantum ad hoc quod habet genus, aut speciem; non autem quantum ad hoc quod subsistit ab aliis distinctum. Omne igitur agens finitum præsupponit ad suam actionem hoc, unde causatum suum individualiter subsistit. Non ergo creat, sed solum hoc est agentis cujus esse est infinitum, quod est omnis entis comprehendens similitudinem, ut supra ostensum est.

9. Adhuc. Cum omne quod fit, ad hoc fiat ut sit, oportet si aliquid fieri dicatur quod prius fuerit, quod hoc non fiat per se, sed per accidens; per se vero illud quod prius non fuerit; ut si ex albo fiat nigrum, fit quidem nigrum, & coloratum; sed nigrum per se, quia fit ex non nigro; coloratum autem per accidens: nam

nam prius coloratum erat. Sic igitur cum fit aliquid ens, ut homo, vel lapis; homo quidem per se fit, quia ex non homine; ens autem per accidens, quia non ex non ente simpliciter, sed ex non ente hoc, ut Philosophus dicit in I. Physic. text. comm. LI. Cum ergo aliquid fit omnino ex non ente, ens per se fiet. Oportet igitur quod ab eo qui est per se causa essendi, procedat: nam effectus proportionaliter reducuntur in causas. Hoc autem est primum ens solum, quod est causa entis, in quantum huiusmodi est; alia vero sunt causa essendi per accidens, & non per se. Cum igitur producere ens ex non ente præexistente, sit creare, oportet quod solius Dei sit creare.

Hinc autem veritati sacræ Scripturæ auctoritas attestatur, quæ Deum omnia creasse affirmat, Gen. I. *In principio creavit Deus cælum, & terram.* Damascenus etiam in II. Lib. orthod. Fidei dicit: *Quicumque vero ajunt Angelos creatores esse cujuscumque substantiæ, hi omnes sunt patris sui diaboli filii: creaturæ enim existentes non sunt creatores.*

Per hoc autem destruitur quorundam Philosophorum, Avicennæ IX. Metaph. tract. IV. error, qui dixerunt, Deum creasse primam substantiam separatam, & ab ea fuisse creatam secundam, & sic quodam ordine usque ad ultimam.

CAPUT XXII.

Quod Deus sit omnipotens.

I. Part. quæst. xxv. art. 3. & in I. Sentent. dist. xx. art. 1. & 2.

EX hoc autem apparet quod divina virtus non determinatur ad aliquem unum effectum.

1. Si enim solius Dei creare est, ab ipso immediate producta esse oportet quæcumque à sua causa produci non possunt nisi per modum creationis. Huiusmodi autem sunt omnes substantiæ separatae, quæ non sunt compositæ ex materia & forma, quas nunc esse supponatur; & similiter omnis materia corporalis. Hæc igitur diversa existentia, prædictæ virtutis immediate effectus sunt. Nulla autem virtus producens immediate plures effectus non ex materia, est determinata ad unum effectum. Dico autem immediate, quia si per media produceret, posset provenire diversitas ex parte mediarum causarum. Dico etiam non ex materia, quia idem agens & eadem actione causat diversos effectus secundum materiæ diversitatem; sicut calor ignis, qui indurat lutum, & liquefacit ceram. Dei igitur virtus non est determinata ad unum effectum.

2. Item. Omnis virtus perfecta ad ea omnia se extendit ad quæ suus per se, & proprius effectus se extendere potest, sicut ædificativa ad omnia se extendit, si perfecta sit, quæ possunt rationem habere dominus. Virtus autem divina est per se causa essendi, & esse est ejus proprius effectus, ut ex supra dictis, cap. præced. patet. Ergo ad omnia illa se extendit quæ rationi entis non repugnant: si enim in quemdam tantum effectum virtus ejus posset, non esset per se causa entis in quantum huiusmodi, sed huius entis. Rationi autem entis repugnat oppositum entis, quod est non ens. Omnia igitur Deus potest quæ in se rationem non entis non includunt. Hæc autem sunt quæ contradictionem non implicat. Relinquitur igitur quod quidquid contradictionem non implicat, Deus potest.

3. Adhuc. Omne agens agit in quantum actu est.

Secundum igitur modum actus uniuscujusque agentis, est modus suæ virtutis in agendo: homo enim generat hominem, & ignis ignem. Deus autem est actus perfectus, in se omnium perfectiones habens, ut supra cap. xxviii. I. Lib. ostensum est. Est igitur sua virtus activa perfecta, ad omnia se habens, quæcumque non repugnant rationi ejus quod est esse in actu. Hoc autem est solum quod contradictionem implicat. Omnia igitur præter hoc Deus potest.

4. Amplius. Omni potentia passivæ respondet potentia activa: potentia enim propter actum est, sicut materia propter formam. Non potest autem ens in potentia consequi quod sit actu nisi per virtutem alicujus existentis in actu. Otiosa esset igitur potentia, nisi esset virtus activa agentis quæ eam in actum reducere possit, quum tamen nihil sit otiosum in rebus naturæ: & per hunc modum videmus quod omnia quæ sunt in potentia materiæ generabilium, & corruptibilium, possunt reduci in actum per virtutem activam, quæ est in corpore cælesti, quod est primum principium activum in natura. Sicut autem corpus cæleste est primum agens respectu corporum inferiorum, ita Deus est primum agens respectu totius entis creati. Quidquid igitur est in potentia entis creati, totum hoc Deus per suam virtutem activam facere potest. In potentia autem entis creati est omne quod enti creato non repugnat; sicut in potentia naturæ humanæ sunt omnia quæ naturam humanam non tollunt. Omnia igitur Deus potest.

5. Præterea. Quod effectus aliquis non subsit potentia alicujus agentis, potest ex tribus contingere. Uno modo per hoc quod non habet cum agente affinitatem, vel similitudinem: agens enim omne agit sibi simile aliquo modo: unde virtus quæ est in semine hominis, non potest producere brutum, vel plantam; hominem autem potest, qui tamen prædicta excedit. Alio modo propter excellentiam effectus qui transcendit proportionem virtutis activæ; sicut virtus activa corporalis non potest producere substantiam separatam. Tertio modo propter materiam determinatam ad effectum, in quam agens agere non potest; sicut carpentarius non potest facere serram, quia sua arte non potest agere in ferrum, ex quo fit serra. Nullo autem istorum modorum potest aliquis effectus subtrahi divinæ virtuti: neque enim propter dissimilitudinem effectus aliquid ei impossibile esse potest; quum omne ens, in quantum habet esse, sit ei simile, ut supra cap. xv. ostensum est: nec etiam propter effectus excellentiam; cum ostensum sit Lib. I. cap. xxviii. & xli. quod Deus est super omnia entia in bonitate, & perfectione: nec iterum propter defectum materiæ; quum ipse sit causa materiæ, quæ non est possibilis causari nisi per creationem: ipse etiam in agendo non requirit materiam, cum nullo præexistente rem in esse producat; & sic propter materiæ defectum, ejus actio impediri non potest ab effectus productione. Restat igitur quod divina virtus non determinetur ad aliquem effectum, sed simpliciter omnia potest; quod est eum esse omnipotentem.

Hinc est etiam quod divina Scriptura fide tenendum hoc tradit: dicitur enim Gen. xvii. 1. ex ore Dei: *Ego Deus omnipotens: ambula coram me. & esto perfectus*; & Job xlii. 2. *Scio quia omnia potest*; & Lucæ I. 37. ex ore Angeli: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

Per hoc autem evacuatur quorundam Philosophorum error, Avicennæ tract. IX. Metaph. cap. IV. & Aver. II. cæli text. xxxv. & VIII. Physic. & XII. Metaph. qui posuerunt, à Deo immediate produci unum

unum effectum tantum, quasi virtus ejus ad illius productionem determinata esset; & quod Deus non potest aliquid facere, nisi secundum quod cursus rerum naturalium se habet: de quibus dicitur Job xxii. 17. *Quasi nihil possit Omnipotens æstimabant eum.*

CAPUT XXIII.

Quod Deus non agit per necessitatem naturæ.

EX hoc autem ostenditur quod Deus agit in creaturis non ex necessitate naturæ, sed per arbitrium voluntatis.

1. Omnis enim agentis per necessitatem naturæ, virtus determinatur ad unum effectum: & inde est quod omnia naturalia semper veniunt eodem modo, nisi sit impedimentum; non autem voluntaria. Divina virtus autem non ordinatur ad unum effectum tantum, ut supra cap. xxii. ostensum est. Deus igitur non agit per necessitatem naturæ, sed per voluntatem.

2. Adhuc. Quidquid non implicat contradictionem, subest divinæ potentia, ut ostensum est cap. præc. Multa autem non sunt in rebus creatis, quæ tamen si essent, contradictionem non implicarent, sicut patet præcipue circa numerum, & quantitatem, & distantias stellarum, & aliorum corporum: in quibus si aliter se haberet ordo rerum, contradictio non implicaretur. Multa igitur subsunt divinæ potentia quæ in rerum natura non inveniuntur. Quicumque autem eorum quæ potest facere, quædam facit, & quædam non facit, agit per electionem voluntatis, & non per necessitatem naturæ. Deus igitur non agit per necessitatem naturæ, sed per voluntatem.

3. Item. Unumquodque agens hoc modo agit secundum quod similitudo facti est in ipso: omne enim agens agit sibi simile. Omne autem quod est in altero, est in eo per modum ejus in quo est. Quum igitur Deus sit per essentiam suam intelligens, ut supra cap. xlii. I. Lib. probatum est; oportet quod similitudo effectus sui sit in eo per modum intelligibilem. Igitur per intellectum agit. Intellectus autem non agit aliquem effectum nisi mediante voluntate, cujus objectum est bonum intellectum, quod movet agentem ut finis. Deus igitur per voluntatem agit, non per necessitatem naturæ.

4. Amplius. Secundum Philosophum IX. Metaphys. text. com. xvi. duplex est actio: una quæ manet in agente, & est perfectio ipsius, ut videre; alia quæ transit in exteriora, & est perfectio facti, sicut comburere in igne. Divina autem actio non potest esse de genere illarum actionum quæ non sunt in agente, quum sua actio sit sua substantia, ut in primo Lib. cap. xlv. ostensum est. Oportet igitur quod sit de genere illarum actionum quæ sunt in agente, & sunt quasi perfectio ipsius. Huiusmodi autem non sunt nisi actiones cognoscentis, & appetentis. Deus igitur cognoscendo, & volendo agit, & operatur: non igitur per necessitatem naturæ, sed per arbitrium voluntatis.

5. Adhuc. Deum agere propter finem, ex hoc manifestum esse potest quod universum non est à casu, sed ad aliquid bonum ordinatur, ut patet per Philosophum in XII. Metaphys. text. com. lxi. Primum autem agens propter finem oportet esse agens per intellectum, & voluntatem: ea enim quæ intellectu carent, agunt propter finem sicut in finem ab alio directa; quod quidem in artificialibus patet, nam

sagittæ motus est ad determinatum signum ex directione sagittantis; simile autem esse oportet in naturalibus: ad hoc enim quod aliquid directe in finem debitum ordinetur, requiritur cognitio ipsius finis, & ejus quod est ad finem, & debitæ proportionis inter utrumque, quod solum intelligentis est. Cum igitur Deus sit primum agens, non agit per necessitatem naturæ, sed per intellectum, & voluntatem.

6. Præterea. Quod per se agit, prius est eo quod per aliud agit: omne enim quod est per aliud, reducit in id quod est per se, ne in infinitum procedatur. Qui autem suæ actionis non est dominus, non per se agit: agit enim quasi ab alio actu, non quasi per se ipsum agens. Oportet igitur primum agens hoc modo agere quod sui actus dominus sit. Non est autem aliquis dominus sui actus nisi per voluntatem. Oportet igitur Deum, qui est primum agens, per voluntatem agere, non per naturæ necessitatem.

7. Adhuc. Primo agenti debetur prima actio, sicut & primo mobili primus motus. Sed naturaliter actio voluntatis est prior quam actio naturæ: illud enim naturaliter prius est quod est perfectius, licet in unoquoque sit tempore posterius. Actio autem agentis per voluntatem, est perfectior: quod ex hoc patet quod perfectiora sunt ea apud nos quæ per voluntatem agunt, quam quæ per naturæ necessitatem. Ergo Deo, qui est primum agens, debetur actio quæ est per voluntatem.

8. Amplius. Ex hoc item apparet quod ubi conjungitur utraque actio, superior est virtus quæ agit per voluntatem, ea quæ agit per naturam, & utitur ea quasi instrumento: nam in homine superior est intellectus, qui agit per voluntatem, quam anima vegetabilis, quæ agit per naturæ necessitatem. Divina autem virtus est suprema in omnibus entibus. Igitur ipsa agit in res omnes per voluntatem, non per naturæ necessitatem.

9. Item. Voluntas habet pro objecto bonum secundum rationem boni; natura autem non attingit ad communem rationem boni, sed ad hoc bonum quod est sua perfectio. Quum igitur omne agens agat secundum quod ad bonum intendit, quia finis movet agentem; oportet quod agens per voluntatem ad agens per necessitatem naturæ comparetur sicut agens universale ad agens particulare. Agens autem particulare se habet ad agens universale sicut ea quæ posterius sunt, & sicut ejus instrumentum. Ergo oportet quod primum agens sit voluntarium, & non per necessitatem naturæ agens.

Hanc etiam veritatem divina Scriptura nos docet: dicitur enim in Psalm. cxxxiv. 6. *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit*; & Ephes. I. 11. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Et Hilarius in Lib. de Synod. art. 24. *Omnibus creaturis substantiam voluntas Dei attulit*; & infra: *Talia enim cuncta creata sunt, qualia ea Deus facere voluit.*

Per hoc etiam removetur error quorundam Philosophorum, qui dicebant, Deum agere per naturæ necessitatem.

CAPUT XXIV.

Quod Deus per suam sapientiam agit.

EX hoc autem apparet quod Deus effectus suos producit secundum suam sapientiam.

1. Voluntas enim ad agendum ex aliqua apprehensione movetur: bonum enim apprehensum est objectum voluntatis. Deus autem est agens per vo-